

Nr 77.

Ankom till riksdagens kansli den 11 april 1919 kl. $\frac{1}{4}$ e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om anslag till understöd åt svenska organisationer för hjälpverksamhet bland de av världskriget hemsökta ländernas nödställda befolkning.

(1:a avd.)

Uti en inom första kammaren av herr *G. H. von Koch m. fl.* väckt motion (nr 55) har hemställts, att riksdagen ville besluta att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst å 2 miljoner kronor, att efter av Kungl Maj:t fastställda grunder användas till understöd åt svenska organisationer i och för hjälpverksamhet bland krigsländernas nödställda befolkning.

Motionärerna hava i ärendet anfört följande:

»Det fruktansvärda krig, som under fyra år härjat Europa, har visserligen upphört, men dess följder komma ännu länge att ligga tryckande över de hårdast hemsökta folken. I jämförelse med de senares lidanden äro de neutrala ländernas svårigheter att räkna som obetydliga. Dessa neutralitetens förmåner måste, om de icke skola verka demoraliserande, vara förbundna med förpliktelse att bära åtminstone en bråkdel av de olyckligaste folkens bördor. Sverige har redan under pågående krig genom invalidtransporterna och på andra sätt givit uttryck för en sådan känsla av förpliktelse.

Det är dock tydligt, att, så länge kriget varade, många hinder för ett verkligt effektivt hjälpande måste förefinnas. I och med krigets avslutande ha emellertid dessa i stort sett bortfallit, och man har också fått friare utsikt över nödtillståndet och hjälpbehovet på olika områden. Mest

i ögonen fallande är väl därvid de förödda landsdelarna och det jättearbete, som kräves för jordens återuppodlande och städernas återuppbyggnad. Från norskt håll har man således erbjudit sig att plantera skog på vissa förhärjade sträckor, och i andra länder har man åtagit sig medverkan vid städernas uppbyggande, konstverks återställande o. d.

Ehuru mindre överskådligt, förestår emellertid ett lika omfattande och särskilt för vissa folk ytterligt betungande organisations- och hjälparbete på det sociala och filantropiska området. Vi syfta på de tusentals faderlösa, nödställda och undernärda barn, hemlösa, sjuka och invalider av alla slag, som kriget skapat. Skulle ej Sverige kunna taga sin andel av det stora vård- och uppfostringsarbete, som här kräves, såväl genom att ställa svensk erfarenhet och organisationsförmåga på olika områden till förfogande som genom direkt ingripande till de behövandes hjälp?

Vid övervägande av olika sätt för en dylik svensk medverkan ha vi funnit lämpligast, att den väsentliga insatsen göres av enskilda sociala institutioner. Att de äro villiga och kompetenta att åtaga sig en uppgift på detta område, därför talar den omständigheten, att flera av dem redan under krigets lopp utfört ett betydelsefullt arbete, som överallt gjort det svenska namnet heder. Vi syfta på Svenska Röda korsets av alla högt skattade verksamhet och på Kristliga föreningen för unge mäns välkända insatser ifråga om lindring av krigsfångarnas hårda lott. Möjligt är att även andra organisationer, såsom Nationalföreningen mot tuberkulos, vissa kvinnosammanslutningar, barnavårdsföretag m. fl. skulle känna sig manade att upptaga ett arbete av detta slag. Det må ock erinras därom, att Röda korset redan för ett par år sedan, genom en särskild för ändamålet tillsatt kommitté, uppgjort en plan för hjälp åt krigets offer, vilken dock på grund av praktiska svårigheter då ej kunde realiseras.

Emellertid torde man knappast kunna begära, att dessa organisationer med uteslutande egna medel skola vara i stånd att upptaga nu ifrågasvarande uppgift. De flesta av dem ha bildats för nationella ändamål och kunna inte utan vidare sträcka sin verksamhet därutöver. Om de emellertid erhöle ett verksamt ekonomiskt stöd från statens sida, varigenom de extra kostnaderna kunde täckas, skulle de beredas tillfälle att lösgöra vissa lämpliga krafter för den nya uppgiften. Man har anledning förvänta, att om staten sålunda gäve ett kraftigt stöd åt de enskilda företagen, dessa skulle med framgång kunna upptaga det nya arbetet.

Vad angår det belopp, som borde av staten ställas till förfogande, kan man ej på förhand beräkna, i vilken utsträckning det kommer att

tagas i anspråk, varför anslaget torde givas förslagsanslags natur och sättas till högst 2 miljoner kronor. De enskilda institutioner, som önskade bidrag för här ifrågavarande verksamhet, hade att ansöka härom hos Kungl. Maj:t som, eventuellt efter sakkunniga personers hörande, hade att fatta beslut i vart särskilt fall.

Beträffande formerna för arbetet, synes det mest trängande hjälpbehovet gälla *barnen*. För att stävja undernäringsens fruktansvärda härjningar bland det uppväxande släktet saknar man mångenstädes tillräckliga medel, isynnerhet som snar, omedelbar hjälp erfordras, om ej barnadödligheten skall anta än oerhördare dimensioner än hittills. Den hjälp, som Sverige här skulle kunna lämna, kan tänkas bestå dels däri, att barn från krigsländerna under längre eller kortare tid mottagas i svenska familjer eller särskilt inrättade barnhem i Sverige, dels däri att expeditioner utsändes för att på olika platser i utlandet medverka till att organisera barnavårdsarbetet. Vad beträffar mottagandet av barn här i landet ha redan förberedelser vidtagits i denna riktning, och ett ej ringa antal hem ha förklarat sig villiga att skänka underhåll och vård åt utländska barn. Såväl under som efter kriget har man i Holland, Schweiz och Danmark på liknande sätt omhändertagit ett mycket stort antal barn, och erfarenheterna från dessa länder äro goda. De invändningar, som kunna resas mot planen, torde förfalla, om företaget från början ledes med nödig insikt och varsamhet. Urvalet av barnen skulle ske i barnens respektive hemland, och vad åtminstone Tyskland angår torde planen med lätthet och utan dröjsmål kunna realiserars, då där nyligen bildats centralorganisationer för bl. a. speciellt denna hjälpverksamhet. I regel torde väl barnen mottagas avgiftsfritt eller mot ett mindre bidrag från sina respektive hemkommuner, men utgifter uppstå för resor, inspektion, expedition o. s. v. och borde kostnaderna härför få bestridas av ovannämnda statsanslag.

I fråga om den andra formen av hjälp åt nödställda barn i krigsländerna har den redan tidigare dryftats inom sakkunniga kretsar och tillvunnit sig stort intresse. Man har tänkt sig utsända expeditioner av på området erfarna personer — läkare, barnavårdarinnor o. s. v. — som å platser i utlandet, där nöden är stor, skulle upprätta små barnavårdscentraler med barnhem, barnkrubba, barnbespisning samt praktisk undervisning för äldre barn. Särskilt tillfredsställande skulle det vara, om dessa centraler kunde givas en speciellt svensk prägel och på så sätt göra det svenska namnet heder. Våra husmodersskolor med barnavård, arbetsstugorna och barnavärn äro dylika helt svenska typer, som helt eller delvis

kunde komma till användning. Dessa institutioner skulle ledas av svenskar, men den övriga personalen borde av praktiska skäl utgöras av inhemska krafter. I efterblivna länder skulle dessa svenska centraler måhända kunna tjäna som förebilder för framtida barnvårdsarbete. I andra länder, som redan äga en stark social organisation, t. ex. Tyskland, skulle hjälpen däremot närmast avse att lämna biträde i arbetet och eventuellt att övervaka från andra länder skänkta födoämnenas distribuering. Den senare uppgiften har redan upptagits av flera länders Röda korsföreningar. Naturligtvis kunna många andra former av hjälp erbjuda sig än de här antydda, och Kungl. Maj:t bör ha fria händer att sakligt bedöma alla praktiska utförbara förslag, som tjäna det stora ändamålet: »Hjälp åt krigets offer!»

Vad till sist angår, vilka länder som företrädesvis böra av oss hjälpas, torde man av praktiska skäl först tänka på de närmast liggande, nämligen Tyskland, Polen och Östersjöstaterna, där också nöden synes för ögonblicket vara störst. Dock torde hinder ej möta att utsträcka hjälpen till andra länder, om behov därav skulle föreligga.

Då den här ifrågasatta hjälpen borde snarast möjligt komma till användning, är det nödvändigt, att anslaget begäres på 1919 års tilläggsstat.»

Utskottets yt-
rande.

Redan förut hava på framställning av Kungl. Maj:t såväl av 1917 som 1918 års riksdagar medel beviljats såsom bidrag till den av svenska Röda korset bedrivna hjälpverksamheten bland krigsfångar.

Det av motionärerna berörda hjälparbetet bland de krigförande ländernas befolkning finner utskottet i och för sig mycket behjärtansvärt. Den verksamhet i detta avseende, som från enskildas sida i vårt land upptagits med till synes gott resultat, kunde också anses väl förtjänt av finansiellt stöd från statsmakternas sida. Det synes emellertid riktigast att därest statsmakterna skola i någon mån engageras för dylik verksamhet, Kungl. Maj:t efter verkställd utredning tager initiativ i ärendet. Även statsfinansiella skäl tala för en sådan ordning vid behandling av ärendet. Utskottet anser sig därför icke kunna endast på enskild motion tillstyrka anslag för ändamålet och hemställer,

att herr von Kochs m. fl. förevarande motion icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 11 april 1919.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, O. Bergqvist, C. G. Ekman, H. G. W. Wrangel, A. Pers, J. L. Widell, E. A. Hallin, C. I. Asplund* och *R. G. H von Koch* samt

från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *J. Olofsson, A. Wiklund* i Brattfors, *J. Jönsson* i Revinge, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *P. A. Hansson* i Stockholm, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *J. Erlansson, C. R. Jansson* i Falun, *K. A. Tengdahl* och *O. Nilsson* i Örebro.

Reservation

av herrar *S. H. Kvarnzelius, H. G. W. Wrangel, A. Pers, C. I. Asplund, R. G. H. von Koch* och *J. Jönsson* i Revinge, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Redan förut hava på framställning av Kungl. Maj:t såväl av 1917 som 1918 års riksdagar medel beviljats såsom bidrag till den av svenska Röda korset bedrivna hjälpverksamheten bland krigsfångar.

Beträffande den av motionärerna nu föreslagna hjälpverksamheten bland de krigförande ländernas befolkning har jämväl dylik verksamhet på enskilt initiativ i stor utsträckning ordnats huvudsakligen genom Röda korsets förmedling.

Utskottet finner även denna art av hjälpverksamhet synnerligen behjärtansvärd och av natur att med statsmedel böra understödjas särskilt för bekostande av resor för barn till de orter, där enskilda åtagit sig att underhålla dem. Av statsfinansiella skäl anser sig dock utskottet icke kunna tillstyrka motionen i oförändrat skick. Utskottet finner sig emellertid kunna föreslå, att ett belopp av 1,000,000 kronor av riksdagen beviljas såsom bidrag till den av Röda korset bedrivna hjälpverksamhetens ordnande att utgå efter de närmare villkor, som Kungl. Maj:t kan anse lämpligt fastställa.

På grund av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av herr von Kochs m. fl. förevarande motion, må såsom *bidrag till den av svenska Röda korset bedrivna hjälpverksamheten bland de av världskriget hemsökta ländernas befolkning* å tilläggsstat för år 1919 under tredje huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst, 1,000,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan komma att fastställa.»